

ЗНАЧЕННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

*ПЕРШКО А.О., К.Е.Н., ДОЦЕНТ, С.Н.С.,
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ,
КОРОПОВА С.В., ЗДОБУВАЧ,
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ,
КОЗЛОВ В.Г., АСПІРАНТ,
ННЦ «ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах глобалізаційних процесів національні податкові системи перетворюються на один з важливих чинників перерозподілу факторів виробництва у рамках глобальної економічної системи. Поглиблення глобальних інтеграційних процесів та активізація діяльності міжнародних організацій обумовили тенденцію вирівнювання національних економік в різних країнах та регіонах за багатьма параметрами. У цьому контексті роль податкової політики як фактора впливу на розвиток національної економіки зростає, зокрема завдяки незначній інституційній детермінованості на наднаціональному рівні та збереженню суверенних прав держави на регулювання податкової сфери. Визначальним інтегрованим параметром, яким характеризуються сучасні податкові системи, є їх здатність не лише забезпечувати фінансову спроможність держави, гарантувати високу якість наданих нею суспільних послуг, сприяти якісному і кількісному економічному зростанню, а й створювати необхідні конкурентні переваги у боротьбі за залучення до власного господарського середовища додаткових ресурсів у вигляді дедалі мобільніших об'єктів оподаткування.

Нині в Україні питання податкової політики належать до найгостріших як в економічному й соціальному, так і в політичному контексті. Податкова політика України поєднала в собі принципи двох податкових систем, найбільш характерних для світової практики – європейської та американської. При цьому, якщо в європейській системі переважає обкладання обороту у формі податку на додану вартість, то в американській – прибутковий принцип оподаткування. Складність вітчизняної податкової політики визначена еkleктичним поєднанням обох зазначених систем з базовою метою – забезпечення максимального рівня податкових надходжень, як основної складової доходної частини бюджету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукове підґрунтя формування податкової політики закладено відомими вітчизняними та зарубіжними вченими-економістами. Серед зарубіжних вчених варто відзначити праці О. Бланкарта, К. Вікселя, К. Джозефа, Дж. Кейнса, А. Лаффера, Є. Ліндаля, У. Петті, П. Прудона, А. Пігу, Д. Рікардо, А. Сміта, А. Селдона, Дж. Сакса та ін. Значна кількість вітчизняних наукових досліджень присвячена проблемним питанням реалізації державної податкової політики. Так, Й.М. Бескид, З.С. Варналій, О.Д. Василик, П.М. Гарасим, А.П. Загородній, А.І. Крисоватий, І.О. Лютій, Я.В. Литвиненко, І.А. Майбуров, В.М. Опарін, Р.В. Склярів, А.М. Соколовська, Л.Л. Тарангул, Л.О. Баластрик, О.В. Красота досліджували дискусійні питання визначення теоретичної сутності податкової політики, посилення стимулюючої функції податків, їх використання як основного інструменту механізму державного управління соціально-економічними процесами у суспільстві, а також напрями вдосконалення податкової політики в Україні на сучасному етапі. Проте, окремі аспекти проблеми потребують більш ґрунтовних досліджень.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження значення податкових надходжень в реалізації податкової політики держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження показників податкових надходжень дозволяє проаналізувати наслідки проведення податкової політики та виявити залежність між темпами зростання ВВП і темпами зростання основних показників державних фінансів, адже податкові надходження безпосередньо залежать від величини валового внутрішнього продукту. У таблиці 1 показані темпи приросту валового внутрішнього продукту (номінального) та податкових надходжень до зведеного бюджету України протягом 2012-2017 рр.

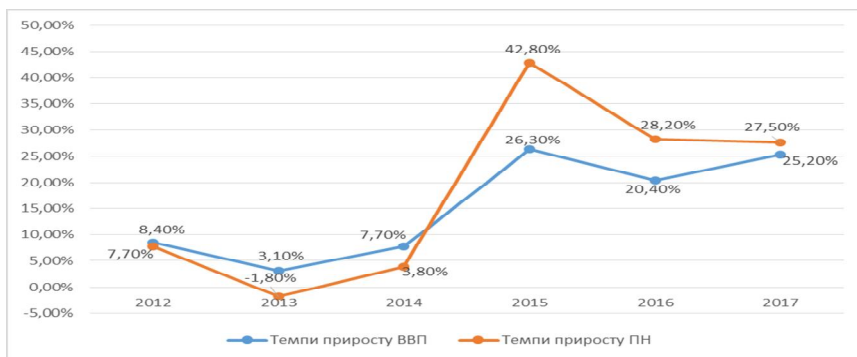
Таблиця 1

Темпи приросту ВВП та податкових надходжень за 2012-2017 рр.

	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>
ВВП, млрд. грн.	1299	1404	1465	1586	1988	2383	2982
ПН, млрд. грн.	334	360	353	367	507	650	828
<i>Темпи приросту ВВП</i>	<i>20,3%</i>	<i>8,4%</i>	<i>3,1%</i>	<i>7,7%</i>	<i>26,3%</i>	<i>20,4%</i>	<i>25,2%</i>
<i>Темпи приросту ПН</i>	<i>-</i>	<i>7,7%</i>	<i>-1,8%</i>	<i>3,8%</i>	<i>42,8%</i>	<i>28,2%</i>	<i>27,2%</i>

Джерело: розраховано за даними [4, 5].

Податкові надходження, як і доходна частина бюджету загалом, безпосередньо залежать від величини валового внутрішнього продукту. Як видно з таблиці, протягом досліджуваного періоду темп приросту ВВП мав тенденцію до збільшення, з незначним відхиленням у 2016 році. Темп приросту податкових надходжень мав від'ємний показник у 2013 році відносно 2012 року, проте до 2015 року відбувалося значне збільшення цього показника, у 2016 році темп приросту податкових надходжень почав уповільнюватись та у 2017 році знову почалося зростання даного показника. На рис. 1. показані темпи приросту валового внутрішнього продукту та податкових надходжень.

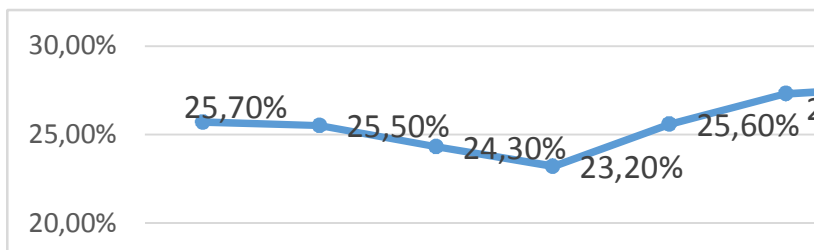
Рис. 1. Темпи приросту ВВП та податкових надходжень

Джерело: побудовано за даними [4, 5].

Унаслідок не виваженої податкової політики, неправильного розподілу доходів підприємств відбулися гальмування інноваційних та інвестиційних процесів, що у свою чергу призвели до зниження рівня податкових надходжень. Згідно рисунку, із збільшенням ВВП відповідно зростають і обсяги податкових надходжень державного бюджету. Це пояснюється тим, що із ростом відповідної складової у структурі макропоказника збільшується і обсяг відповідного податку, наприклад, при збільшенні оплати праці найманих працівників відбувається зростання ПДФО. Отже, система податкових надходжень є достатньо еластичною, тобто процентні зміни ВВП зумовляють більші процентні зміни у величині податкових надходжень бюджету; на жаль, це стосується як позитивних, так і негативних процентних змін. Так у 2011 році та 2015 році за достатньо високих коефіцієнтів

еластичності зниження темпів зростання ВВП привело до різкого зниження темпів зростання податкових надходжень.

Аналізуючи питому вагу податкових надходжень у ВВП можна сказати, що найнижчий рівень показника отримано у 2014 році (23,2 %), а найвищий – у 2017 році (27,7 %). Маючи загальний тренд до зростання податкове навантаження знижувалося протягом 2012-2014 рр. Останній період 2015-2017 рр. характеризується зростанням показника (рис. 2).

Рис. 2. Питома вага податкових надходжень у ВВП, %

Джерело: за даними [5, 6].

Досліджуючи структуру податкових надходжень, можна сказати, що абсолютні показники доходів бюджету та податкових надходжень в Україні впродовж 2010-2017 рр. зростали, за винятком 2013 року таке зниження пов'язано із тимчасовою окупацією частини території України та військовими діями на сході держави. Однак на відносних показниках до ВВП таке зниження різко не відобразилося. Зокрема найнижчий показник відношення доходів бюджету до ВВП спостерігався у 2014 році на рівні 28,7 %, а найвищий – у 2017 році 34,1 %. Натомість податкові надходження у співвідношенні до ВВП найнижчими були у 2010 році (23,0), а найвищими також – у 2017 році (27,8). Це свідчить про загальну кореляцію між ВВП та доходами бюджету і його податковими надходженнями. Співвідношення прямих та непрямих податків у структурі податкових надходжень в Україні різко переважає в сторону непрямих оподаткування. Якщо у 2017 році відносно 2016 року податкові надходження до зведеного бюджету України зросли на 27,2 %, то непрямі податки – на 34,3 %.

Таким чином, питома вага непрямих податків у структурі податкових надходжень збільшилася з 53,5 % у 2014 році до 66,3 % у 2016 році та аж до 70 % у 2017 році. Прискорене зростання непрямих

податків у 2015, 2016 та 2017 рр. відбулося під впливом інфляційного та девальваційного процесу, а також завдяки запровадженню у 2015 році тимчасового імпортного збору. Перенесення оподаткування на споживання є загальноєвропейським трендом з метою збільшення частки доходів та прибутків у розпорядженні платників податків [2]. У країнах із високим рівнем економічного розвитку структура оподаткування схиляється в бік прямих податків. Непряме оподаткування переважає в країнах із перехідною економікою – завдяки простоті й стабільності справляння, а обсяг прямого оподаткування зменшується внаслідок зниження загального рівня добробуту населення, збільшення кількості збиткових і нерентабельних підприємств. Таким чином, наявність у структурі оподаткування значної частки непрямих податків характеризує податкову систему як фіскально-спрямовану, а не соціально-орієнтовану [3].

При дослідженні проблем фінансової теорії і практики найбільш значимою частиною податкової політики вважається побудова та забезпечення функціонування методів, способів мобілізації та форм організації, податкових надходжень, що є основою дохідної бази бюджетів. Саме завдяки раціонально організованому механізму стягнення податкових надходжень до бюджетів, можна реально використовувати податки як фіскальний інструмент реалізації податкової політики держави та економічний стимул, що забезпечує у суспільстві економічне зростання та добробут громадян. Доходи державного бюджету формуються для розвитку всіх секторів економіки, підвищення матеріального добробуту населення країни, вирішення завдань загальнодержавного та місцевого значення, забезпечення обороноздатності країни та утримання державних органів та органів місцевого самоврядування. Доходи бюджету відображають економічні відносини держави з підприємствами, установами, організаціями, фізичними особами, які виникають у процесі стягнення бюджетних платежів [1].

Аналіз динаміки складу і структури доходів державного бюджету за 2010-2017 рр., свідчить про те, що найбільшим джерелом доходів були саме податкові надходження. У 2010 році даний показник становив 347986 млн. грн., у 2012 році знизився до 341165 млн. грн., у 2016 році – відбулося його зростання до 650782 млн. грн., а в 2017 р. величина податкових надходжень зросла до 828158,8 млн. грн., що на 27,2% більше попереднього року. Причинами таких коливань є кризові явища, що спостерігаються в економіці країни та девальвація

національної валюти, що призвела до номінального зростання доходів бюджету. Таким чином, спостерігаємо тенденцію до формування доходів державного бюджету за рахунок податкових надходжень, частка яких становить 80-85 %, тобто податкові надходження є найбільшою бюджетоутворюючою ланкою.

Питома вага непрямих податків у структурі податкових надходжень збільшилася з 53,5 % у 2014 році до 66,3 % у 2016 році та аж до 70 % у 2017 році. Прискорене зростання непрямих податків у 2015-2017 рр. відбулося під впливом інфляційного та девальваційного процесу, а також завдяки запровадженню у 2015 році тимчасового імпортного збору. Перенесення оподаткування на споживання є загальноєвропейським трендом з метою збільшення частки доходів та прибутків у розпорядженні платників податків [2]. У країнах із високим рівнем економічного розвитку структура оподаткування схиляється в бік прямих податків. Непряме оподаткування переважає в країнах із перехідною економікою – завдяки простоті й стабільності справляння, а обсяг прямого оподаткування зменшується внаслідок зниження загального рівня добробуту населення, збільшення кількості збиткових і нерентабельних підприємств. Таким чином, наявність у структурі оподаткування значної частки непрямих податків характеризує податкову систему як фіскально-спрямовану, а не соціально-орієнтовану [3]. 2015-2016 рр. характеризуються незначним зменшенням ПДВ у структурі податкових надходжень, проте 2015-2017 рр. питома вага ПДВ починає збільшуватися.

У доходах державного бюджету України переважають непрямі податки – їх питома вага у всіх податках за аналізований період складає у середньому 68 %, з них найбільша доля належить податку на додану вартість (ПДВ) – близько 49 %. Зростання в абсолютному вимірі й у структурному співвідношенні ПДВ, а також акцизного податку (АП) і мита зумовлено в кризових умовах посиленням фіскальної функції непрямих податків, що спричиняє збільшенням податкового навантаження на споживання.

Висновки. Високе податкове навантаження на платників податків зумовило виникнення проблеми тінізації економіки України. Підприємства «тіньової» економіки не перерозподіляють власних доходів до бюджетів і державних цільових фондів, вони не сплачують податки, збільшуючи власні прибутки. Так, за даними розрахунків Мінекономрозвитку у 2017 році рівень тіньової економіки склав 34% від офіційного ВВП. Тобто в результаті цього державний бюджет України у 2017 році недоотримав значну суму податкових надходжень.

Податкова політика формується на політичній арені, і це багато в чому ускладнює її застосування для стабілізації економіки та зростанню податкових надходжень до бюджетів. Позитивний ефект від застосування податкової політики для зростання доходів бюджетів, може бути досягнутий тільки тоді, коли вона буде незалежною від політики уряду загалом. В цьому сенсі важливим питанням залишається функціонування податкової політики як самостійної функції державного управління. Проте, на наш погляд, запроваджувати стимулюючі заходи податкової політики недоцільно через наявність часового лагу між моментом їх впровадження та отриманням кінцевого результату. Тому на найближчу перспективу податкова політика в Україні має носити стабілізаційний характер, а будь-які радикальні зміни доцільно вносити після стабілізації економічної ситуації.

Література.

1. Податкова політика України : навч. посіб. / П.В. Мельник, З.С. Варналій, Л.А. Тарангул [та ін.] ; за ред. П.В. Мельника. – К. : Знання України, 2011. – 505 с.

2. Напрями формування податкової політики України в контексті фіскальної децентралізації та розширення бази оподаткування : монографія / А.І. Крисоватий, О.М. Десятнюк, Л.П. Амбрик, С.Д. Герчаківський, В.І. Дмитрів; ред.: А.І. Крисоватий, О.М. Десятнюк; Терноп. нац. екон. ун-т-Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – 181 с.

3. Податкові механізми відновлення соціально-економічного розвитку в контексті реформи 2016 року. URL: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/podatkovimechanizmu-f6424.pdf>.

4. Офіційний сайт Державного комітету статистики – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

5. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/>

6. The Heritage Foundation 214 Massachusetts Avenue, NE Washington, 2017 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.heritage.org/index/download>

7. Doing Business-2017. Україна в рейтингу світового банку легкості ведення бізнесу [Електронний ресурс] // Економічний дискусійний клуб. – 2016. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analytika/doing-business-2017-ukrayina-v-reytingu-svitovogo-banku-legkosti-vedennya-biznesu>

8. EU Tax Policy Strategy [Electronic resource]. – Access mode: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/gen_info/tax_policy/index_en.htm.

References.

1. Melnik P.V., Varnalius Z.S., Taragul L.L. et al. (2011). *Podatkova polityka Ukrainy [Tax Policy of Ukraine]*. P.V. Melnik (Ed.). Kyiv: Znannja Ukrainy, p. 505 [in Ukrainian].
2. Krisovaty AI, Desnyuchyk O.M., Ambrik L.P., Gerchakivskyy S.D., & Dmitriev V.I. (2016). *Napryamy formuvannya podatkovoi' polityky Ukrainy v konteksti fiskal'noi' decentralizatsii' ta rozshyrennja bazy opodatkovannja [Directions of formation of the tax policy of Ukraine in the context of fiscal decentralization and expansion of the tax base]*. A.I. Krisovaty, & A.M. Destianyuk (Eds.). Ternopol: TNEU, p. 181 [in Ukrainian].
3. Podatkovi mehanizmy vidnovlennja social'no-ekonomichnogo rozvytku v konteksti reformy 2016 roku [Tax mechanisms for the restoration of socio-economic development in the context of the reform of 2016]. *www.niss.gov.ua*. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/podatkovimehanizmu-f6424.pdf> [in Ukrainian].
4. Oficijnyj sajt Derzhavnogo komitetu statystyky [Official site of the State Statistics Committee]. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
5. Oficijnyj sajt Derzhavnoi' fiskal'noi' sluzhby Ukrainy [Official website of the State fiscal service of Ukraine]. Retrieved from <http://sfs.gov.ua/> [in Ukrainian].
6. The Heritage Foundation 214 Massachusetts Avenue, NE Washington, 2017 Retrieved from <http://www.heritage.org/index/download> [in English].
7. Doing Business-2017. Ukrain'a v rejtynhu svitovogo banku legkosti vedennja biznesu [Ukraine in the ranking of the World Bank for ease of doing business]. (2016). *edclub.com.ua*. Retrieved from <http://edclub.com.ua/analytika/doing-business-2017-ukrayina-v-rejtyngu-svitovogo-banku-legkosti-vedennja-biznesu> [in Ukrainian].
8. EU Tax Policy Strategy Retrieved from http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/gen_info/tax_policy/index_en.htm [in English].

Анотація.

Першко А.О., Коропова С.В., Козлов В.Г. Значення податкових надходжень в реалізації податкової політики держави.

В статті проаналізовано основні проблеми та протиріччя формування податкової політики України. Розглянуто основні проблеми формування податкової політики та її значення при формуванні ВВП країни. Наявність у структурі оподаткування значної частки непрямих податків характеризує податкову систему країни як фискально спрямовану, а не соціально – орієнтовану. Модернізація податкової політики повинна полягати у створенні сприятливого податкового середовища для вітчизняних виробників, використовуючи регулюючу функцію податкової системи, що сприятиме детінізації економіки держави та збільшенню дохідної частини бюджету.

Ключові слова: податкова політика, податкові надходження, доходи бюджету.

Аннотация.

Першко А.А., Коропова С.В., Козлов В.Г. Значение налоговых поступлений в реализации налоговой политики государства.

В статье проанализированы основные проблемы и противоречия формирования налоговой политики Украины. Рассмотрены основные проблемы формирования налоговой политики и ее значение при формировании ВВП страны. Наличие в структуре налогообложения большой доли непрямых налогов характеризует налоговую систему страны как фискально направленную, а не социально – ориентированную. Модернизация налоговой политики должна заключаться в создании благоприятной налоговой среды для отечественных производителей, используя регулирующую функцию налоговой системы, что будет способствовать детенизации экономики государства и увеличению доходной части бюджета.

Ключевые слова: налоговая политика, налоговые поступления, доходы бюджета.

Abstract.

Pershko L.O., Koropova S.V., Kozlov V.G. The value of tax revenues in implementing the tax policy of the state.

The article analyzes the main problems and contradictions in the formation of Ukraine's tax policy. The main problems of formation of the tax policy and its importance in the formation of the country's GDP are considered. The presence in the structure of taxation of a significant proportion of indirect taxes characterizes the tax system of the country as a fiscal-oriented rather than socially-oriented. Modernization of tax policy should consist in creating a favorable tax environment for domestic producers, using the regulatory function of the tax system, which will promote the shadowing of the state's economy and increase the revenue side of the budget.

Key words: tax policy, tax revenues, budget revenues.

УДК 379.85;130.2

ДИСПОЗИТИВИ ТУРИЗМУ: РОЗМАЇТТЯ СЕНСІВ

Пилипенко С.Г., к.філос.н., доцент,

Моїсєєва Н.І., к.філос.н., доцент,

Омельченко Г.Ю., старший викладач,

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Туризм як предмет наукового аналізу у вітчизняній дослідницькій літературі став маніфестувати себе лише наприкінці ХХ – початку ХХІ століть, хоча як практична діяльність він має досить давню традицію. Нагальними